

Ad secundum dicendum, quod passio est effectus actionis. Unde & rationale est quod primum principium passivum sic effectus primi principii activi: nam omne imperfectum causatur à perfecto. Oportet enim primum principium esse perfectissimum, ut dicit Aristoteles in XII. Metaph. (text. 52.)

Ad tertium dicendum, quod ratio illa non ostendit, quod materia non sit creata, sed quod non sit creata sine forma: licet enim omne creatum sit in actu, non tamen est actus purus. Unde oportet quod etiam illud quod se habet ex parte potentiae sit creatum, si totum quod ad esse ipsius pertinet, creatum est.

ARTICULUS III.

Utrum causa exemplaris sit aliquid præter Deum.

Præterea. Omne quod est per participationem, reducitur ad aliquid per se existens, ut ignitur ad ignem, sicut iam dictum est (art. 1. hujus quæst.) Sed quæcumque sunt in sensibilibus rebus, sunt solum per participationem alicujus speciei: quod ex hoc patet quod in nullo sensibilibus invenitur solum id quod ad rationem speciei pertinet, sed adiunguntur principii speciei principia individuantia. Oportet ergo ponere ipsas species per se existentes, ut per se hominem, & per se equum, & hujusmodi: & hæc dicuntur exemplaria. Sunt igitur exemplaria res quædam extra Deum.

Præterea. Scientiæ & definitiones sunt de ipsis speciebus, non secundum quod sunt in particularibus, quia particularium non est scientia, nec definitio. Ergo sunt quædam entia quæ sunt entia, vel species non in singularibus; & hæc dicuntur exemplaria: ergo idem quod prius.

Præterea. Hoc idem videtur per Dionysium, qui dicit v. cap. de Div. Nom. (non remota à princ. lect. 1.) quod ipsam secundum se esse prius est eo quod est per se vitam esse, & eo quod est per se sapientiam esse.

Sed contra est quod exemplar est idem quod idea. Sed idea, secundum quod Augustinus Lib. xxxi. 1. q. dicit (quæst. xlvi. non remota à princ.) sunt formæ principales, quæ divina intelligentia continentur. Ergo exemplaria rerum non sunt extra Deum.

Respondeo dicendum, quod Deus est prima causa exemplaris omnium rerum. Ad cuius ex-

istentiam considerandum est, quod ad productionem alicujus rei ideo necessarium est exemplar, ut effectus determinaretur formam consequatur. Artífex enim producit determinatam formam in materia propter exemplar, ad quod inspicit, sive illud sit exemplar ad quod extra inveniatur, sive sit exemplar interius mente conceptum. Manifestum est autem quod ea quæ naturaliter sunt, determinatas formas consequuntur. Hæc autem formarum determinatio oportet quod reducatur sicut in primum principium in divinam sapientiam, quæ ordinem universi excogitavit, qui in rerum distinctione consistit. Er ideo oportet dicere, quod in divina sapientia sint rationes omnium rerum, quas supra diximus (quæst. xv. art. 1.) ideas, id est formas exemplares in mente divina existentes. Quæ quidem licet multiplicentur secundum respectum ad res, tamen non sunt realiter aliud à divina essentia, prout ejus similitudo à diversis participari potest diversimode. Sic igitur ipse Deus est primum exemplar omnium. Possunt etiam in rebus creatis quædam aliorum exemplaria dici secundum quod quædam sunt ad similitudinem aliorum vel secundum eandem speciem, vel secundum analogiam alicujus imitationis.

Ad primum ergo dicendum, quod licet creaturæ non pertingant ad hoc quod sint similes Deo secundum suam naturam similitudine speciei, ut homo genitus homini generanti accingunt tamen ad ejus similitudinem secundum representationem rationis intellectæ à Deo, ut domus quæ est in materia, domus quæ est in mente artificis.

Ad secundum dicendum, quod de ratione hominis est quod sit in materia; & sic non potest inveniri homo sine materia. Licet igitur hic homo sit per participationem speciei, non tamen potest reduci ad aliquid existens per se in eadem specie, sed ad ipsam superexcedentem, sicut sunt substantiæ separate. Et eadem ratio est de aliis sensibilibus.

Ad tertium dicendum, quod licet quælibet scientia, & definitio sit solum entium, non tamen oportet quod res eisdem modum habeant in essendo quem intellectus habet in intelligendo. Nos enim per virtutem intellectus agentis abstrahimus species universales à particularibus conditionibus; non tamen oportet quod universalia præter particularia subsistant, ut particularium exemplaria.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

ARTICULUS IV.

Utrum Deus sit causa finalis omnium.

Inf. quæst. lxxvi. art. 2. & quæst. ciii. art. 2. & II. dist. 1. quæst. 11. art. 2. cap. & III. cont. cap. xviii. & xviiii.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Deus non sit causa finalis omnium. Agere enim propter finem videtur esse alicujus indigentis sine. Sed Deus nullo est indigens. Ergo non competit sibi agere propter finem.

Præterea. Finis generationis, & forma generati, & agens non incidunt in idem numerum, ut dicitur in II. Physic. (text. 70.) quia finis generationis est forma generati. Sed Deus est primum agens omnium. Non ergo est causa finalis omnium.

Præterea. Finem omnia appetunt. Sed Deum non omnia appetunt, quia neque omnia ipsum cognoscunt. Deus ergo non est omnium finis.

Præterea. Finalis causa est prima causa. Si igitur Deus sit causa agens, & causa finalis, sequitur quod in eo sit prius, & posterius: quod est impossibile.

Sed contra est quod dicitur Prov. xvi. 4. Universa propter semetipsum operatus est Dominus.

Respondeo dicendum, quod omne agens agit propter finem: alioquin ex actione agentis non magis sequeretur hoc quam illud, nisi à casu. Est autem idem finis agentis, & patientis, inquantum hujusmodi, sed aliter, & aliter. Unum enim & idem est quod agens intendit imprimere, & quod patiens intendit recipere. Sunt autem quædam quæ simul agunt, & patiuntur, quæ sunt agentia imperfecta; & his convenit quod etiam in agendo intendant aliquid acquirere. Sed primo agenti, qui est agens tantum, non convenit agere propter acquisitionem alicujus finis, sed intendit solum communicare suam perfectionem, quæ est ejus bonitas: & unaqueque creatura intendit consequi suam perfectionem, quæ est similitudo perfectionis, & bonitatis divine. Sic ergo divina bonitas est finis rerum omnium.

Ad primum ergo dicendum, quod agere propter indigentiam non est nisi agentis imperfecti, quod natum est agere, & pati. Sed hoc Deo non competit: & ideo ipse solus est maxime liberalis: quia non agit propter suam utilitatem, sed solum propter suam bonitatem.

Ad secundum dicendum, quod forma generati non est finis generationis, nisi inquantum est forma generati, & agens non est forma generati, nisi inquantum est agens.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

tum est similitudo formæ generantis, quod suam similitudinem communicare intendit: alias forma generati esset nobilior generante, cum finis sit nobilior his quæ sunt ad finem.

Ad tertium dicendum, quod omnia appetunt Deum ut finem, appetendo quodcumque bonum, sive appetitu intelligibili, sive naturali, qui est sine cognitione: quia nihil habet rationem boni, & appetibilis, nisi secundum quod participat Dei similitudinem.

Ad quartum dicendum, quod cum Deus sit causa efficiens, exemplaris, & finalis omnium rerum, & materia prima fit ab ipso, sequitur quod principium omnium rerum sit unum secundum rem. Nihil tamen prohibet in eo considerari multa secundum rationem, quorum quædam prius cadant in intellectum nostrum quam alia.

QUÆSTIO XLV.

De modo emanationis rerum à primo principio, in octo articulis divisæ.

Deinde queritur de modo emanationis rerum à primo principio: qui dicitur creatio: de qua queruntur octo.

Primo, quid sit creatio.

Secundo, utrum Deus possit aliquid creare.

Tertio, utrum creatio sit aliquid ens in rerum natura.

Quarto, cui competat creati.

Quinto, utrum solius Dei sit creare.

Sexto, utrum commune sit toti Trinitati, aut proprium alicujus personæ.

Septimo, utrum vestigium aliquod Trinitatis sit in rebus creatis.

Octavo, utrum opus creationis admisceatur in operibus naturæ, & voluntatis.

ARTICULUS I.

Utrum creare sit ex nihilo aliquid facere.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 6. & pos. quæst. 111.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod creare non sit ex nihilo aliquid facere. Dicit enim Augustinus contra adversarium legis & prophetarum (Lib. I. cap. xxxi. ante te med.) Facere est quod omnino non erat; creare vero est ex eo quod jam erat; (a) educendo aliquid constituere.

Præterea. Nobilitas actionis, & motus ex terminis consideratur. Nobilior igitur est actio quæ ex bono in bonum est, & ex ente in ente.

Ita etiam pene omnes, & eod. plurimis Nicolajus ordinando ex Augustino.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius xi. cap. de div. Nom. (inter med. & fin. lect. 4.) per se vitam, & per se sapientiam quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsi rebus dadas, non autem quasdam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

ris. Sic igitur impossibile est quod alicui creaturæ conveniat creare neque virtute propria, neque instrumentaliter, sive per ministerium.

Et hoc præcipue inconveniens est dici de aliquo corpore, quod creet, cum nullum corpus agat nisi tangendo, vel movendo; & sic requirit in sua actione aliquid præexistens, quod possit tangi, & moveri: quod est contra rationem creationis.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquod perfectum participans aliquam naturam facit sibi simile, non quidem producendo absolute illam naturam, sed applicando eam ad aliquid. Non enim hic homo potest esse causa naturæ humanæ absolute, quia sic esset causa sui ipsius; sed est causa quod natura humana sit in hoc homine generato: & sic præsupponit in sua actione determinatam materiam, per quam est hic homo. Sed sicut hic homo participat humanam naturam, ita quodcumque ens creatum participat, ut ita dixerim, naturam essendi: quia solus Deus est suum esse, ut supra dictum est (quæst. 111. art. 4.) Nul- lum igitur ens creatum potest producere aliquid ens absolute, nisi inquantum esse causat in hoc.

Et sic oportet quod præintelligatur id per quod aliquid est hoc, ad actionem qua facit sibi simile. In substantia autem immateriali non potest præintelligi aliquid per quod sit hæc: quia est hæc per suam formam, per quam habet esse, cum sint formæ subsistentes. Igitur substantia immaterialis non potest producere aliam substantiam immaterialem sibi similem quantum ad esse ejus, sed quantum ad perfectionem aliquam superadditam; sicut si dicamus, quod superior Angelus illuminat inferiorem, ut Dionysius dicit (cap. 1v. & x. cæl. Hier. à med.) Secundum quem modum etiam in cælestibus est paternitas, ut ex verbis Apostoli patet Ephe- 111. 15. *Ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur.* Et ex hoc etiam evidenter apparet quod nullum ens creatum potest causare aliquid, nisi præsupposito aliquo: quod repugnat rationi creationis.

Ad secundum dicendum, quod ex contrariis fit aliquid per accidens, ut dicitur in I. Phys. (text. 43. & seq.) Per se autem fit aliquid ex subiecto, quod est in potentia. Contrarium igitur resistit agenti, inquantum impedit potentiam ab actu, in quem intendit reducere materiam agens, sicut ignis intendit reducere aquam in actum sibi similem, sed impeditur per formam, & dispositiones contrarias, quibus quasi ligatur potentia ne reducatur in actum: & quanto magis fuerit potentia ligata, tanto requiritur major virtus in agente ad reducendam materiam in actum: unde multo major potentia requiritur in agente, si nulla potentia præexistat. Sic ergo patet quod

multo majoris virtutis est facere aliquid ex nihilo quam ex contrario.

Ad tertium dicendum, quod virtus faciens non solum consideratur ex substantia facti, sed etiam ex modo faciendi: major enim calor non solum magis, sed etiam citius calcificat. Quamvis igitur creare aliquem effectum finitum non demonstret potentiam infinitam, tamen creare ipsum ex nihilo demonstrat potentiam infinitam. Quod ex prædictis patet (in solut. argum. præced.) Si enim tanto major virtus requiritur in agente, quanto potentia est magis remota ab actu, oportet quod virtus agentis ex nulla præsupposita potentia, quale agens est creans, sit infinita: quia nulla proportio est nullius potentie ad aliquam potentiam, quam præsupponit virtus agentis naturalis, sicut non entis ad ens. Et quia nulla creatura habet simpliciter potentiam infinitam, sicut neque esse infinitum, ut supra probatum est (quæst. v11. art. 2.) relinquatur quod nulla creatura possit creare.

ARTICULUS VI. 243

Utrum creare sit proprium alicujus personæ.

II. prol. com. 1. fin. & pot. q. 1x. art. 5. ad 2.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod creare sit proprium alicujus personæ. Quod enim est prius, est causa ejus quod est post, & perfectum imperfecti. Sed processio divinæ personæ est prior quam processio creaturæ, & magis perfecta: quia divina persona procedit in perfecta similitudine sui principii, creatura vero in imperfecta. Ergo processiones divinarum personarum sunt causa processions rerum; & sic creare est proprium personæ.

2. Præterea. Personæ divinæ non distinguuntur ad invicem nisi per suas processiones, & relationes. Quidquid igitur differenter attribuitur divinis personis, hoc convenit eis secundum processiones, & relationes personarum. Sed causalitas creaturarum diversimode attribuitur divinis personis: nam in symbolo fidei Patri attribuitur quod sit creator omnium invisibilium, & visibilium; Filio autem attribuitur quod per eum omnia facta sunt; sed Spiritui sancto quod sit Dominus, & vivificator. Causalitas ergo creaturarum convenit personis secundum processiones, & relationes.

3. Præterea. Si dicatur, quod causalitas creaturæ attenditur secundum aliquod attributum essenziale, quod appropriatur alicui personæ; hoc non videtur sufficiens. Quia quilibet effectus divinus causatur à quolibet attributo essentiali, scilicet potentia, bonitate, &

sapientia; & sic non magis pertinet ad unum quam ad aliud. Non debet ergo aliquis determinatus motus causalitatis attribui uni personæ magis quam alii, nisi distinguerentur in creando secundum relationes, & processiones.

Sed contra est quod dicit Dionysius 11. cap. de divini. Nom. (non remote à princ. lect. 1.) quod communia totius Divinitatis sunt omnia creabilia.

Respondeo dicendum, quod creare est proprie causare, sive producere esse rerum. Cum autem omne agens agat sibi simile, principium actionis considerari potest ex actionis effectu: ignis enim est qui generat ignem. Et ideo creare convenit Deo secundum suum esse, quod est ejus essentia, quæ est communis tribus personis. Unde creare non est proprium alicui personæ, sed commune toti Trinitati.

Sed tamen divinæ personæ secundum rationem suæ processions habent causalitatem respectu creationis rerum. Ut enim supra ostensum est (quæst. xiv. art. 8. & quæst. xix. art. 4.) cum de Dei scientia, & voluntate ageretur, Deus est causa rerum per suum intellectum, & voluntatem, sicut artifex rerum artificiarum. Artifex autem per verbum in intellectu conceptum, & per amorem suæ voluntatis ad aliquid relatum operatur. Unde & Deus Pater operatur est creaturam per suum verbum, quod est Filius, & per suum amorem, qui est Spiritus sanctus. Et secundum hoc processiones personarum sunt rationes productionis creaturarum, inquantum includunt essentialia attributa, quæ sunt scientia, & voluntas.

Ad primum ergo dicendum, quod processiones divinarum personarum sunt causa creationis, sicut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod sicut natura divina, licet sit communis tribus personis, ordine tamen quodam eis convenit, & virtus creandi, licet sit communis tribus personis, ordine tamen quodam eis convenit. Nam Filius habet eam à Patre, & Spiritus sanctus ab utroque. Unde creatorem esse attribuitur Patri ut ei qui non habet virtutem creandi ab alio. De Filio autem dicitur Joan. 1. 3. *Per quem omnia facta sunt*, inquantum habet eandem virtutem, sed ab alio: nam hæc prepositio *per* solet denotare causam mediam, sive principium de principio. Sed Spiritui sancto, qui habet eandem virtutem ab utroque, attribuitur quod dominando gubernet, & vivificet quæ sunt creata à Patre per Filium. Potest etiam hujus attributionis communis ratio accipi ex appropriatione essentialium attributorum. Nam, sicut supra dictum est (quæst. xxxix. art. 8. ad 3.) Patri ac-

tribuitur, & appropriatur potentia quæ maxime manifestatur in creatione; & ideo attribuitur Patri creatorem esse. Filio autem appropriatur sapientia, per quam agens per intellectum operatur; & ideo dicitur de Filio: *Per quem omnia facta sunt.* Spiritui sancto autem appropriatur bonitas, ad quam pertinet gubernatio, deducens res in debitos fines, & vivificatio: nam vita in interiori quodam motu consistit: primum autem movens est finis, & bonitas.

Ad tertium dicendum, quod licet effectus Dei procedat ex quolibet attributorum, tamen reducitur unusquisque effectus ad illud attributum cum quo habet convenientiam secundum propriam rationem; sicut ordinatio rerum ad sapientiam, & justificatio impij ad misericordiam, & bonitatem, se superabundanter diffundentem. Creatio vero quæ est productio ipsius substantiæ rei reducitur ad potentiam.

ARTICULUS VII. 244

Utrum in creaturis sit necesse inveniri vestigium Trinitatis.

Sup. quæst. v. art. 5. & inf. quæst. xcxi. art. 16. corp. & I. dist. 111. quæst. 111. art. 3. & IV. cont. cap. xxvi. fin. & pot. quæst. 1x. art. 9. in fin. corp.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod in creaturis non sit necesse inveniri vestigium Trinitatis. Per sua enim vestigia unumquodque investigari potest. Sed Trinitas personarum non potest investigari ex creaturis, ut supra dictum est (quæst. xxxi. art. 1.) Ergo vestigia Trinitatis non sunt in creatura.

2. Præterea. Quicquid in creatura est, creatum est. Si igitur vestigium Trinitatis invenitur in creatura secundum aliquas proprietates suas, & omne creatum habet vestigium Trinitatis, oportet in unaquaque illarum inveniri etiam vestigium Trinitatis; & sic in infinitum.

3. Præterea. Effectus non representat nisi suam causam. Sed causalitas creaturarum pertinet ad naturam communem, non autem ad relationes, quibus personæ & distinguuntur, & numerantur. Ergo in creatura non invenitur vestigium Trinitatis, sed solum unitatis essentia.

Sed contra est quod Augustinus dicit VI. de Trinit. (cap. x. circa finem) quod Trinitatis vestigium in creaturis apparet.

Respondeo dicendum, quod omnis effectus aliquater representat suam causam, sed diversimode. Nam aliquis effectus representat solam causalitatem causæ, non autem formam ejus, sicut fumus representat ignem; &

ejus. Omne autem accidens est in subiecto. Ergo res creata esset subiectum creationis; & sic idem esset subiectum creationis, & terminus. Quod est impossibile: quia subiectum prius est acciden- te, & conservat accidens. Terminus autem posterius est actione, & passione, cuius est terminus; & eo existente, cessat actio, & passio. Igitur ipsa creatio non est aliqua res.

Sed contra. Majus est fieri aliquid secundum totam substantiam quam secundum formam substantialem, vel accidentalem. Sed generatio simpliciter, vel secundum quid, qua fit aliquid secundum formam substantialem, vel accidentalem, est aliquid in generato. Ergo multo magis creatio, qua fit aliquid secundum totam substantiam, est aliquid in creatore.

Respondedo dicendum, quod creatio (a) ponit aliquid in creatore secundum relationem tantum: quia quod creatur, non fit per motum, vel per mutationem. Quod enim fit per motum, vel mutationem, fit ex aliquo præexistente. Quod quidem contingit in productionibus particularibus aliquorum entium. Non autem potest hoc contingere in productione totius esse à causa universalis omnium entium, quæ est Deus. Unde Deus creando producit res sine motu. Subtrahendo autem motu ab actione, & passione, nihil remanet nisi relatio, ut dictum est (art. præc. ad 2.) Unde relinquatur quod creatio in creatura non fit nisi relatio quædam ad Creatorem ut ad principium sui esse; sicut in passione, quæ est cum motu, importatur relatio ad principium motus.

Ad primum ergo dicendum, quod creatio activè significat significat actionem divinam, quæ est ejus essentia, cum relatione ad creaturam. Sed relatio in Deo ad creaturam non est realis, sed secundum rationem tantum; relatio vero creaturæ ad Deum est relatio realis, ut supra dictum est (quæst. xlii. art. 7.) cum de divinis nominibus ageretur.

Ad secundum dicendum, quod quia creatio significatur ut mutatio, sicut dictum est (art. præc. ad 2.) mutatio autem media quodammodo est inter movens & motum; ideo etiam creatio significatur ut media inter Creatorem, & creaturam. Tamen creatio passive accepta est in creatura, & est creatura. Neque tamen oportet quod alia creatione creetur: quia relationes, cum hoc ipsum quod sunt, ad aliquid dicantur, non referuntur per aliquas alias relationes, sed per se ipsas, sicut etiam supra dictum est (quæst. xlii. art. 1. ad 4.) cum de æqualitate personarum ageretur.

Ad tertium dicendum, quod creationis, secundum quod significatur ut mutatio, creatura est terminus; sed secundum quod vere est relatio,

(a) Edit. Rom. non ponit. (b) Edit. Patav. ejus.

creatura est ejus subiectum, & prius ea in esse, sicut subiectum accidentis; sed habet quandam rationem prioritatis ex parte objecti ad quod dicitur, quod est principium creaturæ. Neque tamen oportet quod, quandoquid creatura fit, dicatur creati: quia creatio importat habitudinem creaturæ ad Creatorem cum quadam novitate, seu inceptione.

ARTICULUS IV.

Utrum creati sit proprium compositorum, & subsistentium. *Inf. art. 8. & præc. quæst. xxvii. art. 3. ad 9. & pot. quæst. 11. art. 5. ad 3. & art. 3. ad 2. & art. 8. ad 3. & quod. viii. quæst. 1. art. 1. ad 1. & opus. xxxiv. cap. 1. v.*

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod creati non sit proprium compositorum, & subsistentium. Dicitur enim in Lib. de causis (prop. 4. in princ.) Prima rerum creatarum est esse. Sed esse rei creatæ non est subsistentis. Ergo creatio proprie non est subsistentis, & compositæ.

Præterea. Quod creatur, est ex nihilo. Composita autem non sunt ex nihilo, sed ex suis componentibus. Ergo compositis non convenit creati.

Præterea. Illud proprie producitur per primam emanationem quod supponitur in secunda; sicut res naturalis per generationem naturalem, quæ supponitur in operatione artis. Sed illud quod supponitur in generatione naturali, est materia. Ergo materia est quæ proprie creatur, & non compositum.

Sed contra est quod dicitur Genes. 1. 1. In principio creavit Deus celum, & terram. Celum autem, & terra sunt res compositæ subsistentes. Ergo horum proprie est creatio.

Respondedo dicendum, quod creati est quoddam fieri, ut dictum est (art. 2. hujus quæst. ad 2. & 3.) Fieri autem ordinatur ad esse rei. Unde illis proprie convenit fieri, & creati quibus convenit esse: quod quidem convenit proprie subsistentibus, sive sint simplicia, sicut substantiæ separatae, sive sint composita, sicut substantiæ materiales. Illi enim proprie convenit esse quod habet esse, & quod est subsistens in suo esse. Formæ autem, & accidentia, & alia hujusmodi non dicuntur entia, quasi ipsa sint, sed quia eis aliquid est, ut albedo ea ratione dicitur ens, quia (b) ea subiectum est alium. Unde secundum Philosophum (VII. Metaph. text. 2.) accidens magis proprie dicitur entis quam ens. Sicut igitur accidentia, & formæ, & hujus-

modi, quæ non subsistunt, magis sunt co-existentia quam entia; ita magis debent dici concreta quam creata; proprie vero creata sunt subsistentia.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, Prima rerum creatarum est esse, hoc esse non importat substantiam creatam, sed importat propriam rationem objecti creationis. Nam ex eo dicitur aliquid creatum quod est ens, non ex eo quod est hoc ens, cum creatio sit emanatio totius esse ab ente universalis, ut dicitur (art. 1. hujus quæst. & quæst. xlii. art. 1.) Et similis modus loquendi sicut si diceretur, quod primum visibile est color, quamvis illud quod proprie videtur, sit coloratum. Ad secundum dicendum, quod creatio non dicit constitutionem rei compositæ ex principiis præexistentibus; sed compositum sic dicitur creati, quod simul cum omnibus suis principiis in esse producitur.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa non probat quod sola materia creetur, sed quod materia non sit nisi ex creatione: nam creatio est productio totius esse, & non solum materię.

ARTICULUS V.

Utrum solus Dei sit creatur.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 3. & IV. dist. v. quæst. 1. art. 3. quæst. 111. & II. cont. cap. xxi. lxxxv. & xcv. & III. cap. lxxv. & pot. quæst. 111. art. 4. & opus. 11. cap. lxx. xciv. & xcv. & opus. xv. cap. x.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod non solus Dei sit creatur. Quia secundum Philosophum (Lib. 2. de Anima text. 34.) perfectum est quod potest sibi simile facere. Sed creaturæ immateriales sunt perfectiores creaturis materialibus, quæ faciunt sibi simile: ignis enim generat ignem, & homo generat hominem. Ergo substantia immaterialis potest facere substantiam sibi similem. Sed substantia immaterialis non potest fieri nisi per creationem, cum non habeat materiam ex qua fiat. Ergo aliqua creatura potest creari.

Præterea. Quanto major est resistentia ex parte facti, tanto major virtus requiritur in faciente. Sed plus resistit contrarium quam nihil. Ergo majoris virtutis est aliquid facere ex contrario (quod tamen creatura facit) quam aliquid facere ex nihilo. Multo magis igitur creatura hoc facere potest.

Præterea. Virtus facientis consideratur secundum mensuram eius quod fit. Sed ens creatum est finitum, ut supra probatum est (quæst. vii. art. 2. 3. & 4.) cum de Dei infinitate ageretur. Ergo ad producendum per creationem aliquid creatum non requiritur nisi virtus finita. Sed habere virtutem finitam non

est contra rationem creaturæ. Ergo non est impossibile creaturam creari.

Sed contra est quod dicitur Augustinus in III. de Trinit. (cap. viii. per tot.) quod neque boni, neque mali angeli possunt esse creatores alicujus rei. Multo minus, igitur alia creaturæ. Respondedo dicendum, quod facti apparet in primo aspectu secundum præmissa (art. 1. hujus quæst.) quod creare non potest esse propria actio nisi solius Dei. Oportet enim universaliores effectus, in universaliores, & priores causas reducere. Inter omnes autem effectus universalissimum est ipsum esse. Unde oportet quod sit proprius effectus primæ & universalissimæ causæ, quæ est Deus. Unde etiam dicitur Lib. de causis (prop. 3.) quod neque intelligentia, vel anima nobilis dat esse, nisi in quantum operatur operatione divina. Producere autem esse absolute, non in quantum est hoc, vel tale, pertinet ad rationem creationis. Unde manifestum est quod creatio est propria actio ipsius Dei.

Contingit autem quod aliquid participet actionem propriam alicujus alterius, non virtute propria, sed instrumentaliter, in quantum agit in virtute alterius; sicut aer per virtutem ignis habet calefacere, & ignis. Et secundum hoc aliquid opinari sunt, quod licet creatio sit propria actio universalis causæ, tamen aliqua inferiorum causarum, & in quantum agit in virtute primæ causæ, potest creari. Et sic posuit Avicenna, quod prima substantia separata creata à Deo creat aliam post se, & substantiam orbis, & animam ejus, & quod substantia orbis creat materiam inferiorum corporum. Et secundum hunc etiam modum Magister dicit in vi. dist. IV. Sena (§. 3.) quod Deus potest creaturæ communicare potentiam auctoritatis, non propria auctoritate.

Sed hoc esse non potest, quia causa secunda instrumentalis non participat actionem causæ superioris, nisi in quantum operatur aliquid sibi proprium dispositive operatur ad effectum principalis agentis. Si igitur nihil sibi ageret secundum illud quod est sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum. Nec oporteret esse determinata instrumenta determinatorum actionum. Sic enim videmus quod securus sciendando lignum, quod habet ex proprietate suæ formæ, producit scanni formam; quæ est effectus proprius principalis agentis. Illud autem quod est proprius effectus Dei creaturis, est illud quod præsupponitur omnibus aliis, scilicet esse absolute. Unde non potest aliquid operari dispositive, & instrumentaliter ad hunc effectum, cum creatio non sit ex aliquo præsupposito, quod possit disponi per actionem instrumentalis agentis.

in ens, quam quæ est ex nihilo in aliquid. Sed creatio videtur esse nobilissima actio, & prima inter omnes actiones. Ergo non est ex nihilo in aliquid, sed magis ex ente in ens.

3. Præterea. Hæc præpositio ex importat habitudinem alicujus causæ, & maxime materialis; sicut cum dicimus, quod statua fit ex ære. Sed nihil non potest esse materia entis, nec aliquo modo causa ejus. Ergo creare non est ex nihilo aliquid facere.

Sed contra est quod super illud Gen. 1. *In principio creavit Deus calum* &c. dicit Glossa (ord. ex Beda in hunc loc.) quod „creare est aliquid ex nihilo facere.“

Respondendo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 2.) non solum oportet considerare emanationem alicujus entis particularis ab aliquo particulari agente, sed etiam emanationem totius entis à causa universalis, quæ est Deus: & hanc quidem emanationem designamus nomine creationis.

Quod autem procedit secundum emanationem particularem, non præsupponitur emanationi; sicut si generatur homo non fuit prius homo, sed homo fit ex non homine, & album ex non albo. Unde si consideretur emanatio totius entis universalis à primo principio, impossibile est quod aliquod ens præsupponatur huic emanationi. Idem autem est nihil quod nullum ens. Sicut igitur generatio hominis est ex non ente, quod est non homo; ita creatio, quæ est emanatio totius esse, est ex non ente, quod est nihil.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus æquivoce utitur nomine creationis; secundum quod creati dicuntur ea quæ in melius reformantur; ut cum dicitur aliquis creari in Episcopum. Sic autem non loquimur hic de creatione, sed sicut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod mutationes accipiunt speciem; & dignitatem non à termino à quo, sed à termino ad quem. Tanto ergo perfectior, & prior est aliqua mutatio, quanto terminus ad quem illius mutationis est nobilior, & prior; licet terminus à quo, qui opponitur termino ad quem, sit imperfectior: sicut generatio simpliciter est nobilior, & prior, quam alteratio; propter hoc quod forma substantialis est nobilior quam forma accidentalis; tamen privatio substantialis formæ, quæ est terminus à quo in generatione, est imperfectior quam contrarium, quod est terminus à quo in alteratione; & similiter creatio est perfectior, & prior quam generatio, & alteratio: quia terminus ad quem est rota, substantia rei; sed autem quod intelligitur ut terminus à quo, est simpliciter non ens.

Ad tertium dicendum, quod cum dicitur aliquid ex nihilo fieri, hæc præpositio ex

non designat causam materialem, sed ordinem tantum; sicut cum dicitur: Ex mane fit merides, idest, post mane fit merides. Sed intelligendum est, quod hæc præpositio ex potest includere negationem importatam in hoc quod dico nihil, vel includi ab ea. Si primo modo, tunc ordo remanet affirmatus, & ostenditur ordo ejus quod est, ad non esse præcedens. Si vero negatio includat præpositionem, tunc ordo negatur, & est sensus: Fit ex nihilo, idest non fit ex aliquo; sicut si dicitur, Iste loquitur de nihilo, quia non loquitur de aliquo. Et utroque modo verificatur, cum dicitur, ex nihilo aliquid fieri. Sed primo modo hæc præpositio ex importat ordinem, ut dictum est (in hac respons.) Secundo modo importat habitudinem causæ materialis; quæ negatur.

ARTICULUS II.

Utrum Deus possit aliquid creare.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 2. & 3. & dist. xxxvii. quæst. 1. art. 2. & II. cont. cap. vi. xv. & xvi. & per. quæst. 111. art. 16. cor.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Deus non possit aliquid creare. Quia secundum Philosophum I. Phys. (text. 34.) antiqui Philosophi acceperunt ut communem conceptionem animi, ex nihilo nihil fieri. Sed potentia Dei non se extendit ad contraria principiorum, utpote quod Deus faciat quod totum non fit majus sua parte, vel quod affirmatio, & negatio sint simul veræ. Ergo Deus non potest aliquid ex nihilo facere, vel creare.

2. Præterea. Si creare est aliquid ex nihilo facere, ergo creati est aliquid fieri. Sed omne fieri est mutari. Ergo creatio est mutatio. Sed omnis mutatio est ex subiecto aliquo, ut patet per definitionem motus: nam motus est actus existens in potentia. Ergo est impossibile aliquid à Deo ex nihilo fieri.

3. Præterea. Quod factum est, necesse est aliquando fieri. Sed non potest dici, quod illud quod creatur, simul fiat, & factum sit: quia in permanentibus quod fit, non est; quod autem factum est, jam est. Simul ergo aliquid esset, & non esset. Ergo si aliquid fit, fieri ejus præcedit factum esse. Sed hoc non potest esse, nisi præxistat subiectum, in quo sustentetur ipsum fieri. Ergo impossibile est aliquid fieri ex nihilo.

4. Præterea. Infinitam distantiam non est pertransire. Sed infinita distantia est inter ens & nihil. Ergo non contingit ex nihilo aliquid fieri.

Sed

QUÆST. XLV. ART. II. & III.

Sed contra est, quod dicitur Genes. 1. *In principio creavit Deus calum, & terram*: ubi dicit Glossa (ord. ex Beda super hunc loc.) quod, „creare est aliquid ex nihilo facere.“

Respondendo dicendum, quod non solum (a) non est impossibile à Deo aliquid creari, sed necesse est ponere à Deo omnia creata esse, ut ex præmissis habetur (quæst. præc. art. 1.) Quicumque enim facit aliquid ex aliquo, illud ex quo facit, præsupponitur actioni ejus, & non productur per ipsam actionem: sicut artifex operatur ex rebus naturalibus, ut ex ligno, & ære, quæ per artis actionem non causantur, sed causantur per actionem naturæ; sed & ipsa natura causat res naturales quantum ad formam, sed præsupponit materiam. Si ergo Deus non ageret nisi ex aliquo præsupposito, sequeretur quod illud præsuppositum non esset causatum ab ipso. Ostensum est autem supra (quæst. præc. art. 1. & 2.) quod nihil potest esse in entibus quod non sit à Deo, qui est causa universalis totius esse. Unde necesse est dicere, quod Deus ex nihilo res in esse producit.

Ad primum ergo dicendum, quod antiqui Philosophi, sicut supradictum est (quæst. præc. art. 2.) non consideraverunt nisi emanationem effectuum particularium à causis particularibus, quas necesse est præsupponere aliquid in sua actione: & secundum hoc erat eorum communis opinio, ex nihilo nihil fieri. Sed tamen hoc locum non habet in prima emanatione ab universalis rerum principio.

Ad secundum dicendum, quod creatio non est mutatio, nisi secundum modum intelligendi tantum. Nam de ratione mutationis est quod aliquid idem se habeat aliter nunc, & prius. Nam quandoque est idem ens actu aliter se habens nunc, & prius; sicut in motibus secundum quantitatem & qualitatem; quandoque vero est idem ens in potentia tantum, sicut in mutatione secundum substantiam, cujus est subiectum materia. Sed in creatione, per quam productur tota substantia rerum, non potest accipi aliquid idem aliter se habens nunc, & prius, nisi secundum intellectum tantum; sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter, & postea esse. Sed cum actio, & passio conveniant in substantia motus, & differant solum secundum habitudines diversas, ut dicitur in III. Physicorum (text. 20. & 21.) oportet quod abstracto motu, non remaneant nisi diversæ habitudines in creatura. S. Th. Oper. Tom. I.

(a) Al. desit non. Cajetanus in com. non solum est possibile. (b) Ita cod. alcan. Garcia, & Nicolajus. Edit. Rom. & Patav. &c. similiter est fieri. (c) Ita Edit. Rom. & Nicolajus. Edit. Patav. quod fit, est, cum dicitur fieri, sed significatur ab alio esse &c. (d) Ita Nicolajus. Edit. Rom. & Patav. quia si sic, sequeretur &c.

te, & creato. Sed quia modus significandi sequitur modum intelligendi, ut dictum est (quæst. xlii. art. 1.) creatio significatur per modum mutationis: & propter hoc dicitur, quod creare est ex nihilo aliquid facere; quamvis facere, & fieri magis in hoc conveniant quam mutare, & mutari: quia facere, & fieri important habitudinem causæ ad effectum, & effectus ad causam, sed mutationem ex consequenti.

Ad tertium dicendum, quod in his quæ sunt sine motu, (b) simul est fieri, & factum esse, sive talis factio sit terminus motus, sicut illuminatio (nam simul aliquid illuminatur, & illuminatum est) sive non sit terminus motus, & factum simul formatum verbum in corde, & formatum est. Et in his (c) quod fit, est; sed cum dicitur fieri, significatur ab alio esse, & prius non fuisse. Unde cum creatio sit sine motu, simul aliquid creatur & creatum est.

Ad quartum dicendum, quod obiectio illa procedit ex falsa imaginatione, ac si sit aliquid infinitum medium inter nihilum & ens: quod patet esse falsum. Procedit autem falsa hæc imaginatio ex eo quod creatio significatur ut quædam mutatio inter duos terminos existens.

ARTICULUS III.

Utrum creatio sit aliquid in creatura.

I. dist. xli. quæst. 1. art. 1. ad 1. & per. quæst. 111. art. 3.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod creatio non sit aliquid in creatura. Sicut enim creatio passive accepta attribuitur creatura, ita creatio active accepta attribuitur Creatori. Sed creatio active accepta non est aliquid in Creatore: (d) quia sic sequeretur quod in Deo esset aliquid temporale. Ergo creatio passive accepta non est aliquid in creatura.

2. Præterea. Nihil est medium inter Creatorem, & Creaturam. Sed creatio significatur ut medium inter utrumque: non enim est Creator, cum non sit æterna; neque creatura, quia oporteret eadem ratione aliam ponere creationem, qua ipsa crearetur, & sic in infinitum. Creatio ergo non est aliquid in creatura.

3. Præterea. Si creatio est aliquid præter substantiam creatam, oportet quod sit accidens ejus.

talis representatio dicitur esse representatio vestigiū: vestigiū autem demonstrat motum alicujus transiens, sed non qualis sit. Aliquis autem effectus representat causam quantum ad similitudinem formæ ejus, sicut ignis generatus ignem generantem, & statua Mercurii Mercurium; & hæc est representatio imaginis. Processiones autem divinarum personarum attenduntur secundum actus intellectus, & voluntatis, sicut supra dictum est (quæst. xxvii. per tot.) Nam Filius procedit ut verbum intellectus, Spiritus sanctus ut amor voluntatis.

In creaturis igitur rationalibus, in quibus est intellectus, & voluntas, invenitur representatio Trinitatis per modum imaginis, in quantum invenitur in eis verbum conceptum, & amor procedens.

Sed in creaturis omnibus invenitur representatio Trinitatis per modum vestigiū, in quantum in qualibet creatura invenitur aliqua quæ necesse est reducere in divinas personas sicut in causam. Quilibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formam, per quam determinatur ad speciem, & habet ordinem ad aliquid aliud. Secundum igitur quod est quadam substantia creata, representat causam, & principium; & sic demonstrat personam Patris, qui est principium non de principio. Secundum autem quod habet quandam formam, & speciem, representat verbum, secundum quod forma artificialis est ex conceptione artificis. Secundum autem quod habet ordinem; representat Spiritum sanctum, in quantum est amor; quia ordo effectus ad aliquid alterum est ex voluntate creantis. Et ideo dicit Augustinus in VI. Lib. de Trin. (cap. x. circa fin.): quod vestigiū Trinitatis invenitur in unaquaque creatura, secundum quod unum aliquid est, & secundum quod aliqua specie formatur, & secundum quod quandam ordinem tenet. Et ad hæc etiam reducuntur illa tria, *numerus, pondus, & mensura*, quæ ponuntur Sap. xi. Nam mensura refertur ad substantiam rei limitatam suis principiis, numerus ad speciem, pondus ad ordinem. Et ad hæc tria reducuntur alia tria quæ ponit Augustinus (in Lib. de natura bon. cap. 111.) *modus, species, & ordo*: & ea quæ ponit in Lib. LXXXI. Q. (quæst. xviii. in princ.) *quod constat, quod discernitur, quod congruit*. Constat enim aliquid, per suam substantiam, discernitur per formam, congruit per ordinem. Et in idem de facili reduci possunt quæcumque sic dicuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod representatio vestigiū attenditur secundum appropriata: per quem modum ex creaturis in Trinitatem divinarum personarum veniri potest, ut dictum est (quæst. xxxii. art. 1.)

Ad secundum dicendum, quod creatura est res proprie subsistens, in qua est prædicta tria invenire. Neque oportet quod in quolibet eorum quæ ei insunt, hæc tria inveniantur; sed secundum ea vestigiū rei subsistenti attribuitur.

Ad tertium dicendum, quod etiam processiones personarum sunt causæ, & ratio creationis aliquo modo, ut dictum est (in corp. art. & art. præc.)

ARTICULUS VIII.

Utrum creatio admisceatur in operibus nature, & artis.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 3. ad 5. & pot. quæst. 1. art. 8.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod creatio admisceatur in operibus nature, & artis. In qualibet enim operatione nature, & artis, producit aliqua forma. Sed non producit ex alio, cum non habeat materiam partem sui. Ergo producit ex nihilo; & sic in qualibet operatione nature, & artis est creatio.

2. Præterea. Effectus non est prior suæ causa. Sed in rebus naturalibus non invenitur aliquid agens nisi forma accidentalis, quæ est forma activa, vel passiva. Non ergo per operationem nature producit forma substantialis. Relinquitur igitur quod sit per creationem.

3. Præterea. Natura facit sibi simile. Sed quædam invenitur generata in natura non ab aliquo sibi simili, sicut patet in animalibus generatis per putrefactionem. Ergo eorum forma non est à natura, sed à creatione: & eadem ratio est de aliis.

4. Præterea. Quod non creatur, non est creatura. Si igitur in his quæ sunt à natura, non adjungatur creatio, sequitur quod ea quæ sunt à natura, non sunt creaturæ: quod est hæreticum.

Hæc contra est quod Augustinus super Genes. ad litt. (Lib. V. cap. vi. xiv. & xv.) distinguit opus nature ab opere creationis.

Respondeo dicendum, quod hæc dubitatio inducitur propter formas: quas quidam posuerunt non incipere per actionem nature, sed prius in materia existisse, ponentes limitationem formarum. Et hoc accidit eis ex ignorantia materiæ, quia nesciebant distinguere inter potentiam, & actum. Quia enim forme præexistunt in materia in potentia, posuerunt eas simpliciter præexistere.

Alii vero posuerunt formas dari, vel causari ab agente separato per modum creationis: & secundum hoc cullibet operationi nature adjungitur creatio. Sed hoc accidit eis ex ignorantia formæ. Non enim considerant,

bant, quod forma naturalis corporis non est subsistens, sed quos aliquid est. Et ideo, cum fieri, & creati non conveniat proprie nisi rei subsistenti, sicut supra dictum est (art. 4. hujus quæst.) formarum non est fieri, neque creati, sed concreatas esse. Quod autem proprie fit ab agente naturali, est compositum, quod fit ex materia.

Unde in operibus nature non admisceatur creatio, sed præsupponitur aliquid ad operationem nature.

Ad primum ergo dicendum, quod forme incipiunt esse in acta, compositis factis, non quod ipse fiant per se, sed per accedens tantum.

Ad secundum dicendum, quod qualitates activæ in natura agunt in virtute formarum substantialium: & ideo agens naturale non solum producit sibi simile secundum qualitatem, sed secundum speciem.

Ad tertium dicendum, quod ad generationem animalium imperfectorum sufficit agens universale, quod est virtus celestis, cui assimilantur non secundum speciem, sed secundum analogiam quandam. Neque oportet dicere, quod eorum forme creantur ab agente separato. Ad generationem vero animalium perfectorum non sufficit agens universale, sed requiritur agens proprium, quod est generans univocum.

Ad quartum dicendum, quod operatio nature non est nisi ex præsuppositione principiorum creatorum; & sic ea quæ per naturam fiunt, creaturæ dicuntur.

QUÆSTIO XLVI.

De principio durationis rerum creaturarum,

in tres articulos divisæ.

Consequenter considerandum est de principio durationis rerum creaturarum: & circa hoc quaeruntur tria. Primo, utrum creaturæ semper fuerint. Secundo, utrum eas incepisse sit articulus fidei. Tertio, quomodo Deus dicatur in principio eorum, & terram creasse.

ARTICULUS I.

Utrum universitas creaturarum semper fuerit.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 5. & dist. 11. quæst. 1. art. 3. cor. & II. cor. cap. xxxiv. & xxxvi. fin. & pot. quæst. 11. art. 17. & quod 1. 11. & xv. art. 2. cor. 1. & cel. lect. 6.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod universitas creaturarum, quæ nunc mundi nomine nuncupatur, non inceperit, sed fuerit ab æterno. Omne enim quod incipit esse, antequam fuerit, possibile fuit ipsum esse, alioquin impossibile fuisset ipsum fieri. Si ergo mundus incepit esse, antequam inci-

peret, possibile fuit ipsum esse. Sed quod possibile est esse, est materia, quæ est in potentia ad esse, quod est per formam; & ad non esse, quod est per privationem. Si ergo mundus incepit esse, ante mundum fuit materia. Sed non potest esse materia sine forma, materia autem mundi cum forma est mundus. Fuit ergo mundus, antequam esse inciperet: quod est impossibile.

Præterea. Nihil quod habet virtutem ut sit semper, quandoque est; & quandoque non est: quia ad quantum se extendit virtus alicujus rei, tandiu est. Sed omne incorruptibile habet virtutem ut sit semper: non enim virtutem habet ad determinatum durationis tempus. Nihil ergo incorruptibile quandoque est, & quandoque non est. Sed omne quod incipit esse, quandoque est, & quandoque non est. Nullum ergo incorruptibile incipit esse. Sed multa sunt in mundo incorruptibilia, ut corpora caelestia, & omnes substantiæ intellectuales. Ergo mundus non incipit esse.

Præterea. Nullum ingenitum incepit esse. Sed Philosophus in I. Physic. (text. 82.) dicit, quod materia est ingenita: & in II. de cel. & mund. (text. 20.) quod æthærum est ingenitum. Non ergo universitas rerum incepit esse.

4. Præterea. Vacuum est ubi non est corpus, sed possibile est esse. Sed si mundus incepit esse, ubi nunc est corpus mundi, prius non fuit aliquod corpus; & tamen poterat ibi esse, alioquin nunc ibi non esset. Ergo ante mundum fuit vacuum: quod est impossibile.

5. Præterea. Nihil de novo incipit moveri, nisi per hoc quod movens, & mobile aliter se habet nunc quam prius. Sed quod aliter se habet nunc quam prius, movetur. Ergo ante omnem motum de novo incipientem fuit aliquis motus. Motus ergo semper fuit: ergo & mobile, quia motus non est nisi in mobili.

6. Præterea. Omne movens aut est naturale, aut est voluntarium. Sed neutrum incipit movere nisi aliquo motu præexistente: natura enim semper eodem modo operatur. Unde nisi præcedat aliqua immutatio vel in natura moventis, vel in mobili, non incipit à movente naturali esse motus, qui non fuit prius. Voluntas autem absque sui immutatione retardat facere quod proponit. Sed hoc non est nisi per aliquam immutationem; quam imaginatur ad minus ex parte ipsius temporis; sicut qui vult facere domum cras, & non hodie, expectat aliquid futurum cras, quod hodie non est, & ad minus expectat quod dies hodiernus transiet, & crastinus adveniat; quod sine mutatione non est, quia tempus est numerus motus. Relinquitur ergo quod ante omnem motum de novo incipientem

tem fuit alius motus; & sic idem quod prius.
7. Præterea. Quicquid est semper in principio, & semper in fine; nec desinere, nec incipere potest: quia quod incipit, non est in suo fine; quod autem desinit, non est in suo principio. Sed tempus semper est in suo principio, & in fine: quia nihil est temporis nisi nunc, quod est finis præteriti, & principium futuri. Ergo tempus nec incipere, nec desinere potest, & per consequens nec motus, cujus numerus tempus est.

8. Præterea. Deus autem est prior mundo natura tantum, aut duratione. Si natura tantum; ergo, cum Deus sit ab æterno, & mundus est ab æterno. Si autem est prior duratione; prius autem, & posterius in duratione constituunt tempus; ergo ante mundum fuit tempus: quod est impossibile.

9. Præterea. Posita causa sufficienti, ponitur effectus: causa enim ad quam non sequitur effectus, est causa imperfecta, indigens alio ad hoc quod effectus sequatur. Sed Deus est sufficiens causa mundi, & finalis ratione suæ bonitatis, & exemplaris ratione suæ sapientie, & effectiva ratione suæ potentie, ut ex superioribus patet (quæst. xlv. art. 2. 3. & 4.). Cum ergo Deus sit ab æterno, & mundus fuit ab æterno.

10. Præterea. Cujus actio est æterna, & effectus est æternus. Sed actio Dei est ejus substantia, quæ est æterna. Ergo & mundus est æternus.

Sed contra est quod dicitur Joann. xvii. 5. Clarifica me Pater apud te ipsum claritate quam habui, priusquam mundus fieret. Et Prov. viii. 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio.

Respondeo dicendum, quod nihil potest præter Deum ab æterno fuisse. Et hoc quidem ponere non est impossibile. Ostensum est enim supra (quæst. xix. art. 4.) quod voluntas Dei est causa rerum. Sic ergo aliqua necesse est esse, sicut necesse est Deum velle illa, cum necessitas effectus ex necessitate causæ dependeat, ut dicitur in V. Metaph. (text. 6.) Ostensum est autem supra (quæst. xix. art. 3.) quod absolute loquendo, non est necesse Deum velle aliquid nisi se ipsum. Non est ergo necessarium Deum velle quod mundus fuerit semper; sed eatenus mundus est, quatenus Deus vult illum esse, cum esse mundi ex voluntate Dei dependeat sicut ex sua causa. Non est igitur necessarium mundum semper esse. Unde nec demonstrative probari potest.

Nec rationes quas ad hoc Aristoteles inducit (Lib. VIII. Physic.) sunt demonstrative simpliciter, sed secundum quid, scilicet ad contradicendum rationibus antiquorum potentium mundum incipere secundum quos-

dam modos in veritate impossibiles. Et hoc apparet ex tribus. Primo quidem quia tam in VIII. Physic. (loc. nunc cit.) quam in I. de cæl. (text. 101. & seq.) præmittitur qualdam opinioniones, ut Anaxagoræ, & Empedoclis, & Platonis, contra quas rationes contradictorias inducit. Secundo quia ubicumque de hac materia loquitur, inducit testimonia antiquorum: quod non est demonstratoris, sed probabiliter persuadentis. Tertio quia expresse dicit in I. Lib. Topic. (cap. ix. parum à principio.) quod quedam sunt problemata dialectica, de quibus rationes non habemus: ut utrum mundus sit æternus.

Ad primum ergo dicendum, quod antequam mundus esset, possibile fuit mundum esse, non quidem secundum potentiam passivam, quæ est materia, sed secundum potentiam activam Dei: & etiam, secundum quod dicitur aliquid absolute possibile, non secundum aliquam potentiam, sed ex sola habitudine terminorum, qui sibi non repugnant, secundum quod possibile opponitur impossibili, ut patet per Philosophum in V. Metaph. (text. 17.)

Ad secundum dicendum, quod illud quod habet virtutem ut sit semper, ex quo habet illam virtutem, non quandoque est, & quandoque non est; sed antequam haberet illam virtutem, non fuit. Unde hæc ratio, quæ ponitur ab Aristotele in I. de cæl. (text. 120.) non concludit simpliciter, quod incorruptibilia non inceperunt esse; sed quod non inceperunt esse per modum naturalem, quo generabilia, & corruptibilia incipiunt esse.

Ad tertium dicendum, quod Aristoteles in I. Physic. (loc. cit. in arg.) probat materiam esse ingenitam per hoc quod non habet subiectum de quo fit: in I. autem de cæl. & mund. (loc. cit. in arg.) probat cælum ingenitum, quia non habet contrarium, ex quo generetur. Unde patet quod per utrumque non concluditur, nisi quod materia, & cælum non inceperunt per generationem, ut quidam ponebant, præcipue de cælo. Nos autem dicimus, quod materia, & cælum producta sunt in esse per creationem, ut ex dictis (quæst. xl. v. art. 1. & 2.) patet.

Ad quartum dicendum, quod ad rationem vacui non sufficit in quo nihil est, sed requiritur quod sit spatium capax corporis, in quo non sit corpus, ut patet per Aristotelem in IV. Physic. (text. 60.) Nos autem dicimus, non fuisse locum, aut spatium ante mundum.

Ad quintum dicendum, quod primus motor semper eodem modo se habuit; primum autem mobile non semper eodem modo se habuit, quia incepit esse, cum prius non fuisset. Sed hoc non fuit per mutationem: sed per creationem, quæ

quæ non est mutatio, ut supra dictum est, quæst. xiv. art. 2. ad 2. Unde patet quod hæc ratio, quam ponit Aristoteles in VIII. Physic. procedit contra eos qui ponebant mobilia æterna, sed motum non æternum, ut patet ex opinionibus Anaxagoræ, & Empedoclis. Nos autem ponimus, ex quo mobilia inceperunt, semper fuisse motum.

Ad sextum dicendum, quod primum agens est agens voluntarium. Et quamvis habuit voluntatem æternam producendi aliquem effectum, non tamen produxit æternum effectum. Nec est necesse quod præsupponatur aliqua mutatio; nec etiam propter imaginationem temporis. Aliter enim est intelligendum de agente particulari, quod præsupponit aliquid, & causat alterum; & aliter de agente universalis, quod producit totum; sicut agens particulare producit formam, & præsupponit materiam: unde oportet quod formam inducat secundum proportionem ad debitam materiam. Unde rationabiliter in ipso consideratur quod inducit formam in talem materiam, & non in aliam ex differentia materie ad materiam. Sed hoc non rationabiliter videtur in Deo, qui simul producit formam, & materiam: sed consideratur rationabiliter in eo, quod ipse producit materiam congruam formæ, & finis. Agens autem particulare præsupponit tempus, sicut & materiam. Unde rationabiliter consideratur in eo, quod agit in tempore posteriori, & non priori secundum imaginationem successionis temporis post tempus. Sed in agenti universalis, quod producit rem, & tempus, non est considerare quod agit nunc, & non prius secundum imaginationem temporis post tempus, quasi tempus præsupponatur ejus actioni; sed considerandum est, quod dedit effectui suo tempus, quantum voluit, & secundum quod conveniens fuit ad suam potentiam demonstrandam. Manifestum enim mundus ducit in cognitionem divinæ potentie creatantis, si mundus non semper fuit; quam si semper fuisset, omnino quod non semper fuit, manifestum est habere causam; sed non ita manifestum est de eo quod semper fuit.

Ad septimum dicendum, quod, sicut dicitur in IV. Physic. text. 100. prius, & posterius est in tempore, secundum quod prius, & posterius est in motu. Unde principium, & finis accipienda sunt in tempore, sicut, & in motu. Supposita autem æternitate motus, necesse est quod quolibet momentum in motu acceptum sit principium, & terminus motus: quod non oportet, si motus incipiat. Et eadem ratio est de fine temporis. Et sic patet quod ratio illa instantis nunc, quod semper sit principium, & finis temporis, præ-

supponit æternitatem temporis, & motus. Unde Aristoteles hanc rationem inducit in VIII. Physic. text. 100. contra eos qui ponebant æternitatem temporis, sed negabant æternitatem motus.

Ad octavum dicendum, quod Deus est prior mundo duratione. Sed ly prius non designat prioritatem temporis, sed æternitatis. Vel dicendum, quod designat æternitatem temporis imaginari, & non realiter existentis; sicut, cum dicitur supra cælum nihil est, ly supra designat locum imaginatum tantum, secundum quod possibile est imaginari, dimensionibus cælestis corporis dimensionibus alias superadditis. Ad nonum dicendum, quod sicut effectus sequitur à causa agente naturaliter secundum modum suæ formæ, ita sequitur ab agente per voluntatem secundum formam ab ea præconceptam, & definitam, ut ex superioribus patet, quæst. xiv. art. 3. & quæst. xl. art. 2. Licet igitur Deus ab æterno fuerit sufficiens causa mundi, non tamen oportet quod ponatur mundus ab eo productus, nisi secundum quod est in prædestinatione suæ voluntatis, ut scilicet habeat esse post non esse, ut manifestus declarat suum auctorem.

Ad decimum dicendum, quod posita actione, sequitur effectus secundum exigentiam formæ, quæ est principium actionis. In agentibus autem per voluntatem, quod conceptum est, & prædestinatum, accipitur ut forma, quæ est principium actionis. Ex actione igitur Dei æterna non sequitur effectus æternus, sed qualem Deus voluit, ut scilicet haberet esse post non esse.

ARTICULUS II. 247

Utrum mundum incepisse sit articulus fidei.

non loci supra art. 1. adductis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod mundum incepisse non sit articulus fidei, sed conclusio demonstrabilis. Omne enim factum habet principium suæ durationis. Sed demonstrative probari potest quod Deus sit causa effectiva mundi: & hoc etiam probabiliores Philosophi posuerunt. Ergo demonstrative probari potest quod mundus inceperit.

Præterea. Si necesse est dicere, quod mundus factus est à Deo: aut ergo ex nihilo, aut ex aliquo. Sed non ex aliquo, quia sic materia mundi præcessisset mundum, contra quod procedunt rationes Aristotelis ponentis (Lib. 1. de Cælo text. 20.). Cælum ingenitum. Ergo oportet dicere, quod mundus fit factus ex ni-

Hh. 1. chilo;

bilo; sic habet esse post non esse. Ergo oportet quod esse inceperit.

3. Præterea. Omne quod operatur per intellectum, à quodam principio operatur, ut patet in omnibus artificialibus. Sed Deus est agens per intellectum. Ergo à quodam principio operatur. Mundus igitur, qui est ejus effectus, non fuit semper.

4. Præterea. Manifeste apparet artes aliquas, & habitationes regionum ex determinatis temporibus incepisse. Sed hoc non esset, si mundus semper fuisset. Mundum igitur non semper fuisse manifestum est.

5. Præterea. Certum est nihil Deo æquari posse. Sed si mundus semper fuisset, æquipararetur Deo in duratione. Ergo certum est non semper mundum fuisse.

6. Præterea. Si mundus semper fuit, infiniti dies præcesserunt diem istum. Sed infinita non est pertransire. Ergo nunquam fuisset perveritum ad hunc diem: quod est manifeste falsum.

7. Præterea. Si mundus fuit æternus, & generatio fuit ab æterno. Ergo unus homo generatus est ab alio in infinitum. Sed pater est causa efficiens filii, ut dicitur in II. Physic. (text. 29.) Ergo in causis efficientibus est procedere in infinitum: quod improbat in II. Metaph. (text. 5.)

8. Præterea. Si mundus, & generatio semper fuit, infiniti homines præcesserunt. Sed anima hominis est immortalis. Ergo infinitæ animæ humanæ nunc essent actû; quod est impossibile. Ergo ex necessitate sciri potest quod mundus incepit, & non sola fide teneatur.

Sed contra. Fidei articuli demonstrative probari non possunt: quia fides de non apparentibus est, ut dicitur ad Hebr. xi. Sed Deum esse creatorem mundi, sic quod mundus incepit esse, est articulus fidei: dicimus enim: *Credo in unum Deum &c.* & iterum Gregorius dicit in hom. 1. in Ezech. (non remore à princ.) quod *Moses prophetizavit de præteritis, dicens: In principio creavit Deus celum, & terram: in quo novitas mundi traditur.* Ergo novitas mundi habetur tantum per revelationem; & ideo non potest probari demonstrative.

Respondeo dicendum, quod mundum non semper fuisse sola fide teneatur, & demonstrative probari non potest, sicut & supra de mysterio Trinitatis dictum est (quæst. xxxi. art. 1.) Et hujus ratio est, quia novitas mundi non potest demonstrationem recipere ex parte ipsius mundi. Demonstrationis enim principium est quod quid est. Unumquodque autem secundum rationem suæ speciei abstrahit ab hic & nunc: propter quod dici-

(a) *Al. invenerunt.*

tur, quod universalis sunt ubique, & semper. Unde demonstrari non potest quod homo, aut cælum, aut lapis non semper fuit. Similiter etiam neque ex parte causæ agentis, quæ agit per voluntatem. Voluntas enim Dei ratione investigari non potest, nisi circa eam quæ absolute necesse est Deum velle. Talia autem non sunt quæ circa creaturas vult, ut dictum est (quæst. xix. art. 3.) Potest autem voluntas divina homini manifestari per revelationem, cui fides innitur. Unde mundum incepisse est credibile, non autem demonstrabile, vel scibile.

Et hoc utile est ut consideretur, ne forte aliquis, quod fidei est, demonstrare præsumens, rationes non necessarias inducat, quæ præbeant materiam irridendi infidelibus existimantibus non propter hujusmodi rationes credere quæ fidei sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut dicit Augustinus XI. de civitate Dei (cap. 1. post princ.) Philosophorum potentium æternitatem mundi duplex fuit opinio. Quidam enim posuerunt, quod substantia mundi non sit à Deo: & horum est intolerabilis error, & ideo ex necessitate refellitur. Quidam autem sic posuerunt mundum æternum, quod tamen mundum à Deo factum dixerunt. Non enim mundum temporis volunt habere, sed suæ creationis initium, ut quodam modo vix intelligibili semper sit factus. *Id autem quomodo intelligant, (a) immerunt, ut idem dicit in X. de civ. Dei (cap. xxxi.) Sicut enim, inquit, si per se æternitate semper fuisset in pulvere, semper subsisteret vestigium, quod à calcante factum nemo dubitaret; sic & mundus semper fuit, semper existente, qui fecit.*

Et ad hoc intelligendum considerandum est, quod causa efficiens quæ agit per motum, de necessitate præcedit tempore suum effectum: quia effectus non est nisi in termino actionis; agens autem omne oportet esse principium actionis. Sed si actio sit instantanea, & non successiva, non est necessarium faciens esse prius facto duratione, sicut patet in illuminatione. Unde dicunt, quod non sequitur ex necessitate, si Deus est causa activa mundi, quod sit prius mundo duratione: quia creatio, qua mundum produxit, non est mutatio successiva, ut supra dictum est (quæst. xlv. art. 2.)

Ad secundum dicendum, quod illi qui ponent mundum æternum, dicent mundum factum à Deo ex nihilo, non quod factus sit post nihilum, secundum quod nos intelligimus per nomen creationis; sed quia non est factus de aliquo: & sic etiam non recusant aliqui eorum creationis nomen, ut patet ex Avicenna in sua Metaph. (Lib. IX. cap. 19.)

Ad tertium dicendum, quod illa est ratio

ratio Anaxagoræ, quæ ponitur in VIII. Physic. (text. 1.) Sed non de necessitate concludit nisi do intellectû qui deliberando investigat quid agendum sit quod est simile motui. Talis autem est intellectus humanus, sed non divinus, ut supra patet (quæst. xiv. art. 7. & art. 12.)

Ad quartum dicendum, quod ponentes æternitatem mundi ponunt aliquam regionem infinites esse mutatam de inhabitabili in habitabilem, & e converso: & similiter ponunt, quod artes propter diversas corruptiones, & accidentia infinites fuerunt inventæ, & iterum corruptæ. Unde Aristoteles dicit in Lib. I. Meteor. (cap. ult. post med.) quod ridiculum est ex hujusmodi particularibus mutationibus opinionem accipere de novitate mundi totius.

Ad quintum dicendum, quod etsi mundus semper fuisset, non tamen parificaretur Deo in æternitate, ut dicit Boetius in fine de consol. (Lib. V. prof. vi. parum à princ.) quia esse divinum est esse totum simul absolute successione; non autem sic est de mundo.

Ad sextum dicendum, quod transitus semper intelligitur à termino in terminum. Quæcumque autem præterita dies signetur, ab illa usque ad istam sunt finiti dies, qui pertransiri poterunt. Objecto autem procedit, ac si positus extremis, sunt media infinita.

Ad septimum dicendum, quod in causis efficientibus impossibile est procedere in infinitum per se; ut puta, si causæ quæ per se requiruntur ad aliquem effectum, multiplicarentur in infinitum; sicut si lapis moveretur à baculo, & baculus à manu, & hoc in infinitum. Sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus non reputatur impossibile; ut puta, si omnes causæ, quæ in infinitum multiplicantur, non teneant ordinem nisi unius causæ, sed earum multiplicatio sit per accidens; sicut artifex agit multis martellis per accidens, quia unus post unum frangitur. Accidit ergo huic martello quod agit post actionem alterius martelli: & similiter accidit huic homini, in quantum generat, quod si generatus ab alio: generat enim in quantum homo, & non in quantum est filius alterius hominis. Omnes enim homines generant habent gradum unum in causis efficientibus, scilicet gradum particularis generantis. Unde non est impossibile quod homo generetur ab homine in infinitum: esset autem impossibile, si generatio hujus hominis dependeret ab hoc homine, & à corpore elementalî, & à Sole, & sic in infinitum.

Ad octavum dicendum, quod hanc rationem ponentes æternitatem mundi multipliciter effugiunt. Quidam enim non reputant in-

possibile esse infinitas animas actû, ut patet in Metaph. Algazelis dicens hoc esse infinitum per accidens. Sed hoc improbatum est superius (quæst. vii. art. 4.) Quidam vero dicunt animam eorum cum corpore. Quidam vero, quod ex omnibus animabus remanet tantum. Alii vero, ut Augustinus dicit (serm. xiv. de temp. cap. 14. & v. & Lib. de hæresibus hæres. xlvii. & Lib. XII. de civitate Dei cap. xlii.) posuerunt propter hoc circuitum animarum, ut scilicet animæ separata à corporibus post determinata temporum curricula iterum redirent ad corpora: de quibus omnibus in sequentibus est agendum. Considerandum tamen, quod hæc ratio particularis est. Unde potest dicere aliquis, quod mundus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura, ut Angelus, non autem homo. Nos autem intendimus universaliter, an aliqua creatura fuerit ab æterno.

ARTICULUS III. 248

Utrum creatio rerum fuerit in principio temporis.

II. dist. 1. quæst. 1. art. 6. ad 3. & quæst. v. quæst. 1. art. 1. corp. & opus. 1x.

Utrum creatio rerum fuerit in principio temporis.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod creatio rerum non fuerit in principio temporis. Quod enim non est in tempore, non est in aliquo temporis. Sed creatio rerum non fuit in tempore: per creationem enim rerum substantia in esse producta est. Tempus autem non mensurat substantiam rerum, & præcipue incorporalium. Ergo creatio non fuit in principio temporis.

2. Præterea. Philosophus probat (Lib. VI. Physic. text. 40. & seqq.) quod omne quod fit, fiebat; & sic omne fieri habet prius, & posterius. In principio autem temporis, cum sit indivisibile, non est prius; & posterius. Ergo, cum creati sit quoddam fieri, videtur quod res non sint create in principio temporis.

3. Præterea. Ipsum etiam tempus creatum est. Sed non potest creati in principio temporis; cum tempus sit divisibile, principium autem temporis indivisibile. Non ergo creatio rerum fuit in principio temporis.

Sed contra est quod Genes. 1. 1. dicitur: *In principio creavit Deus cælum, & terram.*

Respondeo dicendum, quod illud verbum Genes. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram*, tripliciter exponitur ad excludendum tres errores.

Quidam enim posuerunt, mundum semper fuisse, & tempus non habere principium.

Hb 2 ci-

cipium : & ad hoc excludendum exponitur in principio, scilicet temporis. Quodam vero posuerunt duo esse creatio- nis principia, unum bonorum, aliud malorum : & ad hoc excludendum exponitur : In principio, id est in Filio. Sicut enim principium effectivum appropriatur Patri propter potentiam, ita principium exemplare appropriatur Filio propter sapientiam ; ut sicut dicitur Ps. ciii. 14. Omnia in sapientia fecisti ; ita intelligatur, in Deo omnia fecisse in principio, id est in Filio, secundum illud Apostoli ad Colossens. 1. 16. In ipso, scilicet Filio, condita sunt universa.

Alii vero dixerunt, corporalia esse creata à Deo mediantibus creaturis spiritalibus : & ad hoc excludendum exponitur : In principio creavit Deus caelum, & terram, id est ante omnia. Quatuor enim ponuntur simul creata, scilicet caelum empyreum, materia corporalis, quæ nomine terræ intelligitur, tempus, & natura angelica.

Ad primum ergo dicendum, quod non dicuntur in principio temporis res esse creatae, quasi principium temporis creationis sit mensura ; sed quia simul cum tempore caelum, & terra creata sunt.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Philosophi intelligitur de fieri quod est per motum, vel quod est terminus motus. Quia cum in quolibet motu sit accipere prius, & posterius, ante quodcumque signum in motu signato, dum scilicet aliquid est in motu, & fieri est accipere prius, & etiam aliquid post ipsum : quia quod est in principio motus, vel in termino, non est in motu. Creatio autem neque est motus, neque terminus motus, ut supra dictum est (quæst. præc. art. 2. & 3.) Unde sic aliquid creatur quod non prius creabatur.

Ad tertium dicendum, quod nihil sit nisi secundum quod est. Nihil autem est temporis nisi nunc : unde non potest fieri nisi secundum aliquod nunc : non quia in ipso primo nunc sit tempus, sed quia ab eo incipit tempus.

QUÆSTIO XLVII.

De distinctione rerum in communi, & in particulari. Et non est in tres articulos divisæ.

Post productionem creaturarum in esse considerandum est de distinctione earum. Erit autem hæc consideratio tripartita. Nam primo considerabimus de distinctione rerum in communi : secundo de distinctione boni, & mali : tertio de distinctione spiritualis, & corporalis creaturæ.

ARTICULUS I.

Utrum rerum multitudo, & distinctio sit à Deo.

Ita cont. cap. xxxix. vsq. xlv. incl. & III. cap. xvii. & pot. quæst. 111. art. 1. ad 9. & art. 16. cor. & op. 11. cap. lxxi. lxxii. lxxiii. & c. & XII. Met. lect. 2. in fine.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod rerum multitudo, & distinctio non sit à Deo. Unum enim semper natum est unum facere. Sed Deus est maxime unus, ut ex præmissis patet (quæst. xi. art. 4.) Ergo non producit nisi unum effectum.

2. Præterea. Exemplarum assimilatur sui exemplari. Sed Deus est causa exemplaris sui effectus, ut supra dictum est (quæst. xliv. art. 3.) Ergo, cum Deus sit unus, effectus ejus est unus tantum, & non distinctus.

3. Præterea. Ea quæ sunt ad finem, proportionantur fini. Sed finis creaturæ est unus, scilicet divina bonitas, ut supra ostensum est (quæst. xlv. art. 4.) Ergo effectus Dei non est nisi unus.

Sed contra est quod dicitur Genes. 1. quod Deus distincte lucem à tenebris, & divisit aquas ab aquis. Ergo distinctio, & multitudo rerum est à Deo.

Respondetur dicendum, quod causam distinctionis rerum multipliciter aliqui assignaverunt. Quidam enim attribuerunt eam materiæ, vel soli, vel simul cum agente. Soli quidem materiæ, sicut Democritus, & omnes antiqui Naturales, ponentes solam causam materialem ; secundum quos distinctio rerum provenit à casu secundum motum materiæ. Materiæ vero, & agenti simul distinctionem, & multitudinem, rerum attribuit Anaxagoras, qui posuit intellectum distinguentem res, extrahendo quod erat permixtum in materiâ.

Sed hoc non potest stare propter duo. Primo quidem quia supra ostensum est (quæst. xlv. art. 2.) quod etiam ipsa materia à Deo creata est. Unde oportet & distinctionem, si qua est ex parte materiæ, in altiore causam reducere. Secundo quia materia est propter formam, & non è converso ; distinctio autem rerum est per formas proprias. Non ergo distinctio est in rebus propter materiam ; sed potius è converso in materia creata est difformitas, ut esset diversis formis accommodata.

Quidam vero attribuerunt distinctionem rerum secundis agentibus, sicut Avicenna, qui dixit, quod Deus, intelligendo se, produxit intelligentiam primam, in qua, quia non est sum esse, ex necessitate incipit compositio potentia, & actus, ut infra patebit (quæst. l. art. 2.) Sic igitur prima intelligentia, in quantum intelligit causam primam, produxit secundam intelligentiam ; in quantum autem intelligit se, secundum quod est in potentia, produxit corpus cæli, quod movet ; in quantum vero intelligit se, secundum illud quod habet de actu, produxit animam cæli.

Sed hoc non potest stare propter duo. Primo quidem quia supra ostensum est (quæst. xlv. art. 5.) quod creare solius Dei est : unde ea quæ non possunt causari nisi per creationem, à solo Deo producantur ; & hæc sunt omnia quæ non subjacent generationi, & corruptioni. Secundo quia secundum hanc positionem non proveniret ex intentione primi agentis universitas rerum, sed ex concursu multarum causarum agentium : tale autem dicimus provenire à casu. Sic igitur complementum universi, quod in diversitate rerum consistit, esset à casu : quod est impossibile.

Unde dicendum est, quod distinctio rerum, & multitudo est ex intentione primi agentis, quod est Deus. Produxit enim res in esse propter suam bonitatem communicandam creaturis, & per eas representandam : & quia per unam creaturam sufficienter representari non potest produxit multas creaturas ; & diversas ; ut quod deest uni ad representandam divinam bonitatem, suppleatur ex alia. Nam bonitas, quæ in Deo est simpliciter, & uniformiter, in creaturis est multipliciter, & divisim : unde perfectius participat divinam bonitatem, & representat eam totum universum quam alia quæcumque creatura.

Et quia ex divina sapientia est causa distinctionis rerum, ideo Moyses dicit, res esse distinctas verbo Dei, quod est conceptio sapientia : & hoc est, quod dicitur Genes. 1. 3. Dixit Deus, Fiat lux... Et creavit lucem à tenebris.

Ad primum ergo dicendum, quod agens per naturam agit per formam per quam est.

quæ unus tantum est una : & ideo non agere nisi unum. Agens autem voluntarium, quale est Deus, ut supra ostensum est (quæst. xix. art. 4.) agit per formam intellectam. Cum igitur Deum multa intelligere non repugnet unitati, & simplicitati ipsius, ut supra ostensum est (quæst. xv. art. 2.) relinquatur quod licet sit unus, possit multa facere.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa teneret de exemplato quod perfecte representat exemplar, quod non multiplicatur nisi materialiter : unde imago increata, quæ est perfecta, est una tantum. Sed nulla creatura representat perfecte exemplar primum, quod est divina essentia ; & ideo potest per multa representari. Et tamen, secundum quod idem dicuntur exemplaria, pluralitati rerum correspondet in mente divina pluralitas idearum.

Ad tertium dicendum, quod in speculativo medium demonstrationis, quod perfecte demonstrat conclusionem, est unum tantum ; sed media probabilia sunt multa ; & similiter in operativis, quando id quod est ad finem, adæquat, ut ita dixerim, finem, non requiritur quod sit nisi unum tantum. Sed creatura non sic se habet ad finem, qui est Deus : unde oportuit creaturas multiplicari.

ARTICULUS II.

Utrum inæqualitas rerum sit à Deo.

Ita cont. cap. xxxix. vsq. xlv. incl. & III. cap. xvii. & pot. quæst. 111. art. 16. & de anima art. 1. cor.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod inæqualitas rerum non sit à Deo. Optimi enim est optima adducere. Sed inter optima unum non est majus altero. Ergo Dei, qui est optimus, est omnia equalia facere.

2. Præterea. Aequalitas est effectus unitatis, ut dicitur in V. Metaph. (text. 20.) Sed Deus est unus. Ergo fecit omnia equalia.

3. Præterea. Justitia est inæqualitas inæqualibus dare. Sed Deus est justus in omnibus operibus suis. Cum ergo operationi ejus, quæ esse rebus communicat, non præsupponatur aliqua inæqualitas rerum, videtur quod fecerit omnia equalia.

Sed contra est quod dicitur Eccli. xxxiii. 7. Quare dies diem superat, & iterum lux lucem (a) & annus annum, & Sol Solem? A Domini scientia separati sunt.

Respondetur dicendum, quod Origenes volens excludere positionem ponentium distinctionem in rebus ex contrarietate principiorum boni, & mali, posuit à Deo à principio

(a) Vulgata & annus annum à Sole.